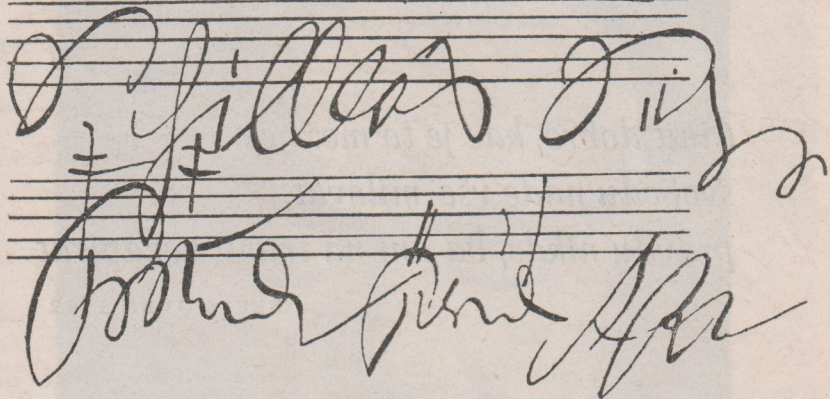

del lino del

FIDELIO

*Činit dobro, kde je to možné,
svobodu nade vše milovat,
pravdu nikde, ba ani na trůnu nezapírat*

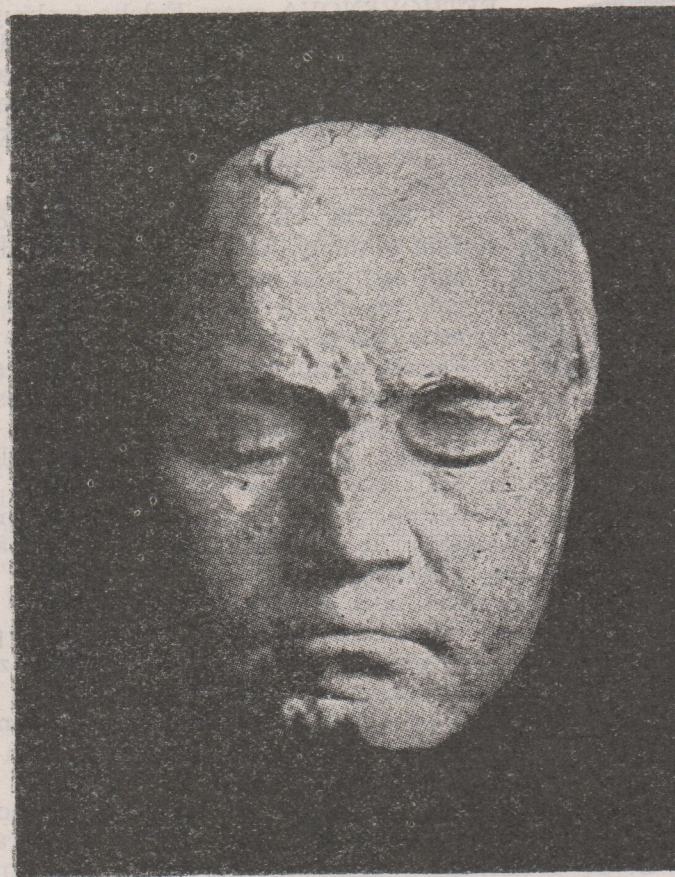
BEETHOVEN 1792

*Svoboda a pokrok je cílem umění
právě tak jako všeho života*

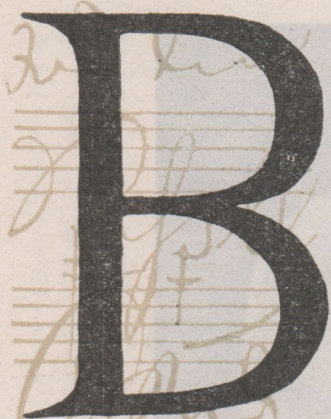
BEETHOVEN 1810

Z hudby má tryskat oheň lidského ducha

BEETHOVEN 1810

Ludwig van Beethoven
9

BEETHOVENOVA opera Fidelio doplňuje řadu oněch velkých, ideově závažných děl, která teprve Beethovena činí Beethovenem v tom smyslu, jak jej známe a chápeme dnes - jako velkého a smělého génia, který dal hudbě schopnost vyjádřit mohutné, všelidské ideje.

Náčrtky k tomuto jedinému opernímu dílu vznikaly již v r. 1803 v bezprostřední blízkosti jeho mistrovských děl - Appasionaty, Eroiky a Valdštejnské sonáty. Beethoven zaujal francouzský námět o šlechtici Florestanovi, jenž je vězněn za svůj nesmlouvavý postoj proti násilí a despotismu. Jeho žena Leonora, silou své lásky přemáhá krutost a násilí a osvobozuje Florestana.

Tento příběh se stal pro Beethovena apotheosou volnosti a hrdinství. Florestan je symbolickým zástupcem pravdu milujícího, v nesvobodu uvrženého lidství - Leonora symbolem hrdinské, zlo přemáhající lásky.

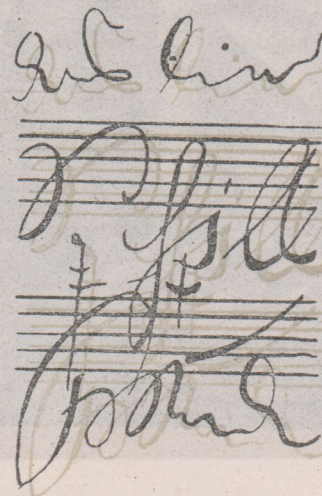
Opera „Leonora“ byla dokončena v r. 1805 a v témže roce uvedena na jeviště. Byla přijata chladně - propadla. Beethoven přinucen přáteli provedl v opeře menší změny se kterými včetně nově zkomponované ouvertury byla o rok později opět provedena ve Vídni. Přijetí bylo jen o zdání příznivější. Tenkrát se Beethoven po ostré výměně názorů rozchází s ředitelem divadla. Neznamená to ovšem, že přestává na opeře pracovat. O vyjádření této veliké myšlenky se Beethoven rval plných deset let. R. 1813 na radu svého přítele, režiséra a básníka G. F. Treischkeho, přistupuje k dalším úpravám opery. K změnám mezi prvním provedením a konečným zněním patří především zachování dvou dějství podle francouzského origi-

nálu, místo třech původních dějství. Dále Beethoven úplně přepracoval finále k I. a II. dějství. Treischkeho zásluhou pak (podstatnými zásahy do špatného Sonnleithnerova libreta) dostává dílo dnešní konečnou verzi, včetně nové IV. E-dur přehry a nového názvu „Fidelio“. Podle jména, jež si dává Leonora, když přichází v přestrojení osvobodit Florestana. V tomto jménu se symbolicky skrývá kmen latinského slova fides, tzn. víra, naděje.

V této nové úpravě slavila opera Fidelio svůj konečný triumf ve Vídni 23. května 1814. Není pochyb o tom, že Fidelio i pro dnešek je obrazem hrdinství gigantických rozměrů, obrazem společenského úsilí, které na sebe vzalo úkol bojovat za lidskou důstojnost a svobodu. Tyto veliké myšlenky opěvující téma lásky, svobody a volnosti mají nadčasovou platnost a jsou stále jítivě živé.

Postavy z Fidelia - Leonora, Florestan, Pizzaro - dávno již přestaly být jen divadelními postavami ze hry. Při vši genialitě s jakou je vykreslen jejich lidský profil, jsou především nositeli ideí, k vůli kterým Beethoven svou jedinou operu napsal.

— es —

Scéna v žaláři z první inscenace Fidelie v r. 1805

U

VEDENÍ FIDELIA v jubilejní sezóně dvacátého výročí osvobození má dvojitý význam. Předně má za úkol ukázat na podstatné rozdíly ideového dosahu opery a současně uváděného Dalibora.

Dalibor měl za úkol pozdvihnout sebevědomí národa, v době, kdy toho bylo potřeba, za pomoci sympatického a statečného hrdiny a hudby, lidu blízké. Fidelio má úlohu obsáhlejší. Vypořádává se s problémem nadčasovým a těžko charakterizovatelným specifikací místa děje. Florestan, pokrokový státník se všemi krásnými lidskými vlastnostmi, byl uvězněn nedaleko Sevilly na začátku XIX. století, Karel Havlíček Borovský před více než 100 léty v Brixenu, Julius Fučík, před dvaceti léty na Pankráci a temná léta období, které jsme nedávno s ulehčením odsoudili, položila rovněž řadu životů v oběť pochybnému kultu.

Je pravdou, že postavy Dalibora jsou nesporně životnější, majíce své přednosti i chyby (Dalibor je ochoten ve svém opravdovém a silném žalu bít okolo sebe hlava nehlava a Milada zase okamžitě zapomene na bratra, vidouc neohrožený a upřímný zjev Daliborův).

Smetanova opera vychází ve svém celku též daleko živelněji a bezprostředněji. Spojujíc národní zájmy s citovými prvky romantismu dosahuje široké působnosti, dokonce u diváka, ne právě moc navyklého poslouchat a pozorovat operu.

Beethovenovo jediné operní dílo je jakýmsi jevištním pendantem IX. symfonie. V obou dílech je základní myšlenkou idea sbratření lidstva a postavy z Fidelie jsou více méně typy s určitými charakteristickými vlastnostmi dobra či zla, tak jak jsou nám tyto protiklady známy z uvedených období temna, kde se vždy objevovaly s nepatrnými obměnami. Uvažme, že tyran Pizzaro je reprezentantem režimu, který hlásá myšlenky, s nimiž lze ještě dnes bez rozdílu souhlasit. Tyto myšlenky jsou ovšem zneužity k osobním účelům. I to se v historii stávalo. Pouze postavy méně exponované ve vztahu k ději a jeho zvratům jsou vybaveny ve způsobu charakterních úloh vlastnostmi tzv. »malých lidí«, aby odrazily velikosti základních idejí, jak to nakonec známe z kontrastu Tamino-Papagenovského.

Opera Ludwiga van Beethovena zaznívala v různých dobách jako velké memento. Budiž nám kromě té krásy, na niž jsme snad až příliš u tohoto autora zvyklí, i velkou výstrahou, aby se z minulosti opakovalo jen to, co lidstvu prospívá co je vede výš.

Zdeněk Košler.

LUDWIG VAN BEETHOVEN

FIDELIO

Opera o dvou dějstvích. Libreto podle I. N. Bouillyho
napsali: J. Sonnleithner a F. Treischke
Český překlad: P. Eisner

Dirigent: Zdeněk Košler,
nositel vyzn. Za vynikající
práci
Režie: Ilja Hylas

Sbormistr: Karel Kupka
Scéna: Zbyněk Kolář, j. h.
Kostýmy: B. Ustahalová

Premiéra 14. listopadu v DZN

1964

OPERA STÁTNÍHO DIVADLA V OSTRAVĚ,

laureát státní ceny

uvádí k 20. výročí osvobození ČSSR

Don Fernando, ministr	Vojtěch Zouhar Miloslav Tolaš j. h.
Don Pizzaro, guvernér stát. vězení . . .	Jan Kyzlink Čeněk Mlčák
Florestan	Oldřich Lindauer
Leonora — Fidelio, jeho žena	Agia Formánková Eva Gebauerová
Rocco, žalářník	Karel Hanuš Jiří Herold, zasl. um. Karel Průša
Marcelina, jeho dcera	Jitka Kovaříková Věra Nováková
Jaquino	Karel Kožušník Lubomír Procházka
Vězeň	Radoslav Svozil

Věžňové, strážé, důstojníci, lid

Inspicent: Jaroslav Deršák
Karel Raška

Napovídá: Libuše Bílková
Marie Pečínková

H

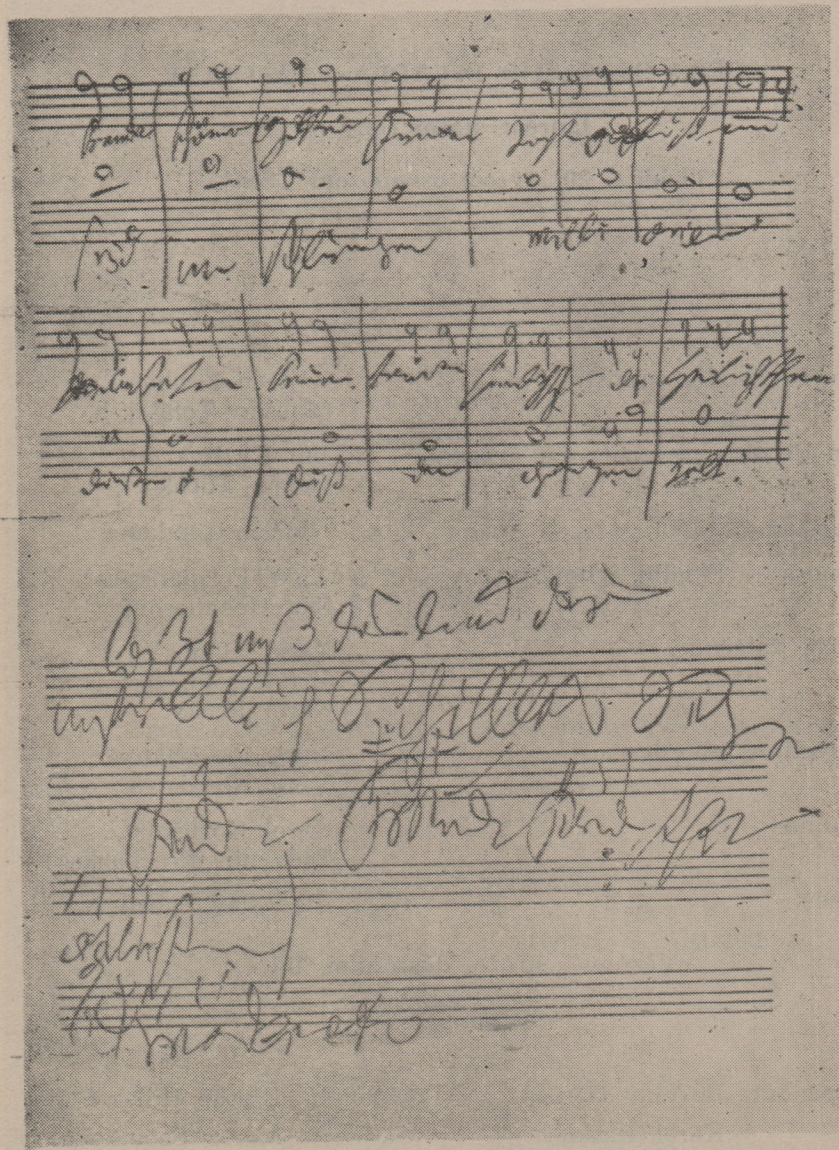
RADEC U OPAVY

Z několika Beethovenových návštěv českých zemí, Moravy a Slezska, jsou velmi důležité jeho pobyty v zámku Hradci u Opavy. Někteří beethovenovští badatelé (F. Wegeler, T. Frimmel aj.) se domnívají, že Beethoven mohl navštívit Hradec u Opavy - jako host knížete Lichnovského - již v letech 1794-1796. První doložená návštěva Ludwiga van Beethovena na Hradci je však uskutečněna až v létě roku 1806, necelý rok po Napoleonově bitvě u Slavkova. Bezprostředně po návštěvě uherského Mortonvásáru u rodiny Brunsvikových, přijíždí Beethoven na Hradec, kde pobyl

zřejmě od počátku července do konce září 1806. V hradeckém zámku prožil Beethoven krásné chvíle životní pohody, obklopen rušnou společností a zabrán do tvůrčích úkolů a plánů.

Kolem prvního Beethovenova pobytu na Hradci se naku-pilo několik anekdot, které však leckdy nejsou přesně doloženy. Tak např. se traduje, že tu došlo k roztržce mezi Beethovenem a knížetem Lichnovským, který tehdy prý nutil skladatele k tomu, aby hrál před pozvanými francouzskými důstojníky. Beethoven prý odmítl Lichnovského žádost a prchl ze zámku (v deštivé noci) do okolních lesů. Tuto legendu však vyvrací F. X. Boch a zejména E. Singer.

Podruhé přijel Beethoven na Hradec někdy koncem září 1811. Zúčastnil se pravděpodobně prvního opavského provedení své Mše C-dur, op. 86 z r. 1807. Tvrdí se, že mše byla nastu-dována za tři odpůldne v minoritském opavském klášteře. K její opavské premiéře došlo pravděpodobně 28. září 1811 v kostele Sv. Ducha za řízení regenschoriho Josefa Schmitze. Datum této premiéry není však rovněž přesně doloženo. Podle Otto Jahna byl prý Beethoven přítomen i zkouškám na tuto mši a sám přehrával tympanové sólo věžnímu trubáči, který zaskočil od svého pozounu k tympanům. Všechny tyto zprávy však nutno brát s kritickou rezervou . . .

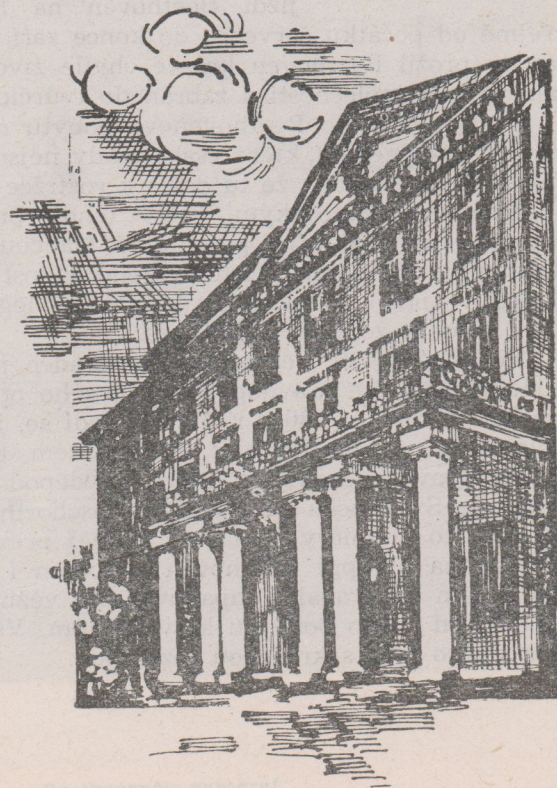
Beethovenův autograf

V hradeckém zámku se dochovalo několik dokumentů a památek na Beethovenův pobyt. Podle ústního podání obýval Beethoven pokoj v druhém poschodí. Nejcennější památkou na skladatele je zde kladívkový klavír, na němž údajně hrál v r. 1806 a 1811 a několik starých původních tisků, které Beethoven věnoval členům rodiny Lichnovských.

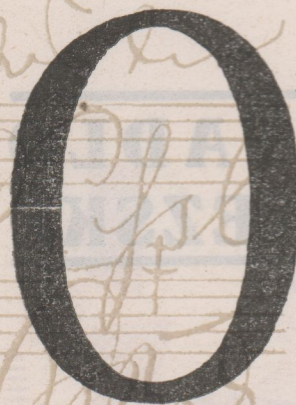
Pobyt v Hradci u Opavy tvoří zajímavou epizodu v Beethovenově životě. I když o nich není jasný každý detail, přece je jisté, že Beethoven prožil zejména v prostředí tohoto romantického zámku nezapomenutelné chvíle svého pohnutého života. Okolní příroda zanechala v jeho nitru silné dojmy, které se pak bezesporu odrážely i v partiturách Beethovenových skladeb.

Prom. hist. R. Pečman

Literatura: J. Racek — Beethoven a české země.

BSAH OPERY

I. dějství.

Florestan, hrdý a čestný člověk, neohroženě vystupující proti tyranii guvernéra státní pevnosti Pizzara, je jím tajně uvržen do vězení.

Jeho žena Leonora, odhodlána vyrvat nevinného ze spárů tohoto člověka, vstoupí přestrojena za chlapce - Fidelia - do služeb žalárníka Rocca. Fidelia si všichni oblíbí, dokonce Roccova dcera Marcelina mu dává přednost před vrátným Jaquinem.

Pizzaro se dozví, že věznici má navštívit králův ministr, don Fernando. Je si vědom, jaký trest by ho stihl za nezákonné Florestanovo uvěznění, rozhodne se tedy, že svého protivníka odstraní.

II. dějství.

Žalárník Rocco otřesen krutostí svého představeného, rozhodně odmítl účast na tomto zločinu. Je však přinucen kopat ve Florestanově kobce hrob, aby Pizzarův zločin zůstal utajen. Fidelio-Leonora doprovází Rocca do podzemí. V kritickém okamžiku, kdy Pizzaro přichází vykonat svůj vražedný čin, Leonora se zbraní v ruce se postaví proti násilníkovi.

Hlas trubky, ohlašující příchod králova ministra oba manžele zachraňuje. Leonora snímá Florestanovi pouta.

Dveře vězení se otvírají a oslavou svobody, hrdinství a lásky opera končí.

NÁRODNÍ DIVADLO MORAVSKO-SLEZSKÉ

FIDELIO

Dirigent: Emanuel Bastl

Režie: Jan Kühn

Výprava: Viktor Kutzer

Don Fernando	Richard Chýla
Don Pizarro	Berlat Holý
Florestan	Roman Hübner
Leonora	Linda Šmídová
Rocco	Jan Kühn
Marcelina	Božena Smetanová
Jaquino	Karel Kügler
Setník	Jan Zach

První Fidelio na ostravské scéně sezóna 1924/25

Do divadla
a na koncerty

V HEDVÁBÍ

Z

Hedvábi

SPECIÁLNÍ PRODEJNA
OSTRAVA 1, ZÁMECKÁ 13

STÁTNÍ DIVADLO
V OSTRAVĚ

Don Fernando

Don Pietro

Florinda

Leonora

Rosco

Marcelina

Jacopo

Sette

L. V. Beethoven: FIDELIO. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci prom. hist. Evy Sýkorové, grafická úprava M. Titler, typografická úprava R. Mikeska. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., Ostrava 1, T 12-42926 provoz 22, Hollarova 14. — Cena 2 Kčs.